

**Xalq banki Boshqaruvining
2026-yil 21-avgustdagi 54/3-sonli
qaroriga ilova**

**Tadbirkorlik subyektlariga imtiyozli kreditlar taqdim etilishi asosida moliyalashtirilgan
kredit loyihalarini monitoring qilish va ularning samaradorligini baholash
METODOLOGIYASI**

1-bob. Umumiy qoidalar

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2025-yil 11-dekabrda 784-sonli qarori bilan tasdiqlangan "Tadbirkorlik subyektlariga subsidiyalar, imtiyozlar va preferensiyalar taqdim etilishini monitoring qilish, ularning samaradorligini baholash hamda asossiz olingan va maqsadsiz foydalanilgan subsidiyalarni qaytarib olish tartibi to'g'risida"gi nizomga muvofiq, O'zbekiston Respublikasi aksiyadorlik tijorat Xalq banki (keyingi o'rinlarda – Bank) tizimida tadbirkorlik subyektlariga imtiyozli kreditlar taqdim etilishi asosida moliyalashtirilgan kredit loyihalarini monitoring qilish, ularning samaradorligini baholash hamda maqsadsiz foydalanilgan kreditlarni qaytarib olish tartibini belgilaydi.

1. Ushbu Metodologiyada quyidagi asosiy tushunchalardan foydalaniladi:

vakolatli organ – kredit tavakkalchiligiga ega operatsiyalar bo'yicha kredit qarorlarini qabul qilish vakolatiga ega bo'lgan Bankning boshqaruv organlari, boshqa kollegial organlari, shu jumladan, mas'ul xodimlari guruhi;

imtiyozli kredit – tadbirkorlik subyektlariga subsidiyalar, imtiyozlar va preferensiyalar asosida ajratiladigan kreditlar;

kreditlash tarmoqlari – Bank tomonidan ajratilgan imtiyozli kreditlar hisobi va nazoratini yurituvchi tarkibiy bo'linmalari;

monitoring xodimlari – Bankning mintaqaviy markazlaridagi Kreditlar monitoringi boshqarmasi xodimlari;

kredit shartnomasi – Bank (bir taraf) ikkinchi tarafga (qarz oluvchiga) shartnomada nazarda tutilgan miqdorda va shartlar asosida pul mablag'lari (kredit) berish, qarz oluvchi esa olingan pul summasini qaytarish va uning uchun foizlar to'lash majburiyatini o'z ichiga oluvchi shartnoma;

kredit ishtirokchilari – birgalikda qarz oluvchi, kafil, garovga qo'yuvchi, sug'urtalovchi;

maqsadsiz foydalanilgan imtiyozli kreditlar – qonunchilik hujjatlari hamda tuzilgan shartnomalarga (bitimlarga) muvofiq ajratilgan kreditni boshqa maqsadlar uchun sarflash;

kredit monitoringi – tadbirkorlik subyektlariga taqdim etiladigan imtiyozli kredit va unga hisoblangan foizlar hamda boshqa moliyaviy to'lovlarning o'z vaqtida to'lanishini ta'minlash maqsadida kredit ajratilgan vaqtdan boshlab qarz oluvchining kredit majburiyatlari to'liq bajarilgunga qadar olib boriladigan nazorat jarayoni;

samaradorlik ko'rsatkichi – tadbirkorlik subyektlariga taqdim etiladigan imtiyozli kreditlar natijasida erishiladigan ijtimoiy-iqtisodiy va moliyaviy ko'rsatkichlar;

samaradorlikni baholash – iqtisodiy, moliyaviy (budjet) va ijtimoiy samaradorlik ko'rsatkichlarini hisobga olgan holda, tadbirkorlik subyektlarini ularga taqdim etiladigan imtiyozli kreditlar natijalarini taqqoslash tartib-taomillari.

2. Ushbu Metodologiyaning amal qilishi favqulotda holatlarda davlat va jamiyat ehtiyojlarini ta'minlash, aholini ijtimoiy qo'llab-quvvatlash maqsadida, shuningdek, xalqaro shartnomalar asosida tadbirkorlik subyektlariga taqdim etilgan qo'llab-quvvatlash choralariga nisbatan tatbiq etilmaydi.

3. Monitoring xodimlari tadbirkorlik subyektlariga ajratilgan imtiyozli kreditlar bo'yicha monitoring ma'lumotlarini "subsidiya.mf.uz" platformasi orqali o'zaro axborot almashish uchun bankning "Call&Action" dasturiga kiritib boradi.

2-bob. Tadbirkorlik subyektlariga ajratilgan imtiyozli kreditlar bo'yicha mas'ul tarkibiy bo'linmalar hamda ularning asosiy vazifa va majburiyatlari

4. Kreditlash tarmoqlari tomonidan tadbirkorlik subyektlariga ajratiladigan yangi imtiyozli kreditlar bo'yicha mahsulot pasportlari bankning Dasturiy texnologiyalar departamentiga taqdim etib boriladi.

5. Bankning Kredit anderraytingi departamenti tadbirkorlik subyektlariga ajratiladigan yangi imtiyozli kreditlar bo'yicha iABS dasturiy ta'minotining "Kredit" moduliga qarz oluvchi tomonidan taqdim qilingan biznes rejaga muvofiq yaratiladigan ish o'rni soni hamda kelgusidagi yillik pul tushumlarini kiritib borilishini nazorat qiladi.

6. Tadbirkorlik subyektlariga ajratilgan imtiyozli kreditlarni monitoringini amalga oshirishga, Bankning Kreditlar monitoringi departamenti mas'ul hisoblanib, uning asosiy vazifalari va majburiyatlari quyidagilardan iborat:

tadbirkorlik subyektlariga ajratilgan imtiyozli kreditlar bo'yicha qonunchilik hujjatlariga muvofiq, monitoring xodimlari tomonidan maqsadli monitoring o'tkazilishini nazorat qilib borish;

tadbirkorlik subyektlariga ajratilgan imtiyozli kreditlarni monitoringini yuritish va samaradorligini baholash;

imtiyozli kreditlardan maqsadsiz foydalangan tadbirkorlik subyektlarining ro'yxatini shakllantirish;

maqsadsiz foydalanilgan imtiyozli kreditlarni bankning ichki qoidalariga muvofiq undirish choralarini ko'rish;

monitoring natijasi bo'yicha har olti oyda hisobot tayyorlash hamda vakolatli organga taqdim etish.

7. Bankning Dasturiy texnologiyalar departamenti "Call&Action" dasturiga kiritilgan ma'lumotlarni "subsidiya.mf.uz" platformasiga kiritib borilishiga mas'ul hisoblanadi.

3-bob. Monitoring qilish tartibi

8. Monitoring xodimlari nazoratida tadbirkorlik subyektlariga bank tomonidan ajratilgan imtiyozli kreditlarni to'liq kredit shartnomasida kelishilgan maqsadda belgilangan tartibda monitoring qilinadi.

9. Kredit mablag'lari hisobidan yetkazib berilgan mahsulotlarning yoki bajarilgan ish, xizmatlarning miqdori, texnik va texnologik jihati va boshqa xususiyatlarini oldi-sotdi (import) shartnomada keltirilgan ma'lumotlarga mosligini o'rganish imkoniyati mavjud bo'lmagan hollarda, monitoring xodimlari tomonidan tadbirkorlik subyektlari taqdim etgan hujjatlar asosida yetkazib berilgan mahsulotlarning yoki bajarilgan ish, xizmatlarning miqdori, texnik va texnologik jihati va boshqa xususiyatlari umumiy miqdorda mavjudligi yuzasidan dalolatnoma rasmiylashtiriladi.

Bunda, sotib olingan mahsulotlar, bajarilgan ishlar, ko'rsatilgan xizmatlarning natural birligi bo'yicha to'liqligi va sifatligi uchun tadbirkorlik subyektlari mas'ul hisoblanadi.

10. Monitoring xodimlari tomonidan maqsadli ishlatilish monitoringi o'tkazilgandan so'ng, taqdim etilgan kredit maqsadli ishlatilishiga oid hujjatlar va ma'lumotlar asosida monitoring dalolatnomasi rasmiylashtiriladi.

Mazkur dalolatnoma monitoring xodimlari va tadbirkorlik subyektlari yoki uning vakolatli shaxsi tomonidan imzolanadi va muhrlanadi (muhr mavjud bo'lgan hollarda).

Kredit mablag'larini maqsadli ishlatilishini o'rganishda fotosuratlar olinadi va dalolatnomaga ilova qilinadi.

11. Tadbirkorlik subyektlariga ajratilgan imtiyozli kreditlarni monitoringini amalga oshirish “O‘zbekiston Respublikasi aksiyadorlik tijorat Xalq banki tizimida yuridik va jismoniy shaxslarni kreditlash tartibi”ga muvofiq amalga oshiriladi.

12. Imtiyozli kredit bo‘yicha maqsadsiz ishlatilganlik holatlari aniqlangan taqdirda, tarkibiy bo‘linmalar tomonidan qonunchilikda belgilangan choralardan birini qo‘llash, vakolatli kollegial organga maqbul qaror qabul qilish uchun tegishli xulosa va takliflar berish, jumladan, tadbirkorlik subyektlariga nisbatan:

kredit shartnoma va kollegial organ qarorlarida belgilangan moliyaviy sanksiyalar (kovenant)ni qo‘llash;

kreditni muddatidan oldin so‘ndirish talabini qo‘yish;

sud va huquqni muhofaza qilish organlariga tadbirkorlik subyektlari tomonidan kelishuv shartlarini buzganligi oqibatida kredit va boshqa tegishli hujjatlar bilan murojaatlar qilish;

tadbirkorlik subyektlari ajratilgan kreditni maqsadsiz sarflaganligi oqibatida kelajakda Bankdan kredit olish imkoniyatini cheklash (black list) yuzasidan qonunchilikda belgilangan boshqa choralar ham ko‘rilishi mumkin;

aniqlangan holat bo‘yicha monitoring xodimlari tomonidan tadbirkorlik subyektlari va kafil korxona hamda garov mulklari egalari barmod barmod qilish choralari ko‘rish yuzasidan ogohlantirish xatlari taqdim qilinishi mumkin.

4-bob. Tadbirkorlik subyektlariga ajratilgan imtiyozli kreditlarni samaradorlik ko‘rsatkichlari va samaradorlikni baholash metodikasi

13.1. Iqtisodiy samaradorlikni baholashda quyidagi mezonlardan foydalanadi:

- mahsulotni (ishni, xizmatni) realizatsiya qilish bo‘yicha aylanmaning o‘sish sur‘ati;
- yaratilgan yangi ish o‘rinlari soni;
- kredit mablag‘laridan maqsadli foydalanish darajasi.

13.2. Tadbirkorlik subyekti iqtisodiy samaradorligi imtiyozli kreditlar taqdim etilishi natijasida haqiqatan erishilgan iqtisodiy ko‘rsatkichlarning biznes-rejadagi mos iqtisodiy ko‘rsatkichga (maqsadli ko‘rsatkich) nisbatini hisoblash orqali baholanadi:

- pul tushumlarining baholash koeffitsiyenti:

$$K_{CF} = \frac{CF_{haqiqatda}}{CF_{biznes-reja}}$$

Bu yerda:

K_{CF} – Pul tushumlarining baholash koeffitsiyenti;

$CF_{haqiqatda}$ – haqiqatan hisobvaraqa tushgan pul tushumi;

$CF_{biznes-raja}$ – biznes-rejaga asosan pul tushumi.

Baholash shkalasi:

$K_{CF} \geq 1$ holatlarda $K_{CF} = 1$ sifatida qabul qilinadi.

Pul tushum ko'effitsiyenti	Baholanishi
$K_{CF} \geq 1$	Yuqori iqtisodiy samarali;
$0,7 \leq K_{CF} < 1$	Iqtisodiy samarali;
$0,5 \leq K_{CF} < 0,7$	O'rtacha iqtisodiy samarali;
$K_{CF} < 0,5$	Samarasiz.

- yaratilgan ish o'rinlarini baholash ko'effitsiyenti:

$$K_i = \frac{L_{haqiqat}}{L_{biznes-raja}}$$

Bu yerda:

K_i – yaratilgan ish o'rinlarini ko'effitsiyenti;

$L_{haqiqat}$ – haqiqatan yaratilgan ish o'rni;

$L_{biznes-raja}$ – biznes-rejaga asosan yaratilishi lozim bo'gan ish o'rni.

Baholash shkalasi:

$K_i \geq 1$ holatlarda $K_i = 1$ sifatida qabul qilinadi.

Yaratilgan ish o'rni ko'effitsiyenti	Baholanishi
$K_i \geq 1$	Yuqori iqtisodiy samarali;
$0,7 \leq K_i < 1$	Iqtisodiy samarali;
$0,5 \leq K_i < 0,7$	O'rtacha iqtisodiy samarali;
$K_i < 0,5$	Samarasiz.

- Kredit mablag'ining maqsadli ishlatilishini baholash ko'effitsiyenti:

$$K_m = \frac{C_m}{C_t}$$

Bu yerda:

K_m – maqsadli ishlatish koeffitsiyenti;

C_m – maqsadli ishlatilgan kredit mablag‘lari miqdori;

C_t – ajratilgan umumiy kredit mablag‘lari miqdori.

Baholash shkalasi:

$K_m < 1$ holatlarda $K_m = 0$ sifatida qabul qilinadi.

Maqsadli ishlatish koeffitsiyenti	Baholanishi
$K_m = 1$	Kredit maqsadli – iqtisodiy samarali
$K_m < 1$	Kredit maqsadsiz – samarasiz

13.3. Tadbirkorlik subyekti uchun imtiyozli kredit mablag‘ining samaradorligini baholash tahlil qilingan davr uchun pul tushumlari, ishchi o‘rni hamda kreditni maqsadli ishlatilganligi koeffitsiyentlari yig‘indisining o‘rtacha ko‘rsatkichlari sifatida hisoblanadi:

$$K_s = \frac{(K_{CF} + K_i + K_m)}{3}$$

Bu yerda:

K_s — o‘rtacha samaradorlik ko‘rsatkichi;

K_{CF} — Pul tushumlarining baholash koeffitsiyenti;

K_i — yaratilgan ish o‘rinlarini koeffitsiyenti;

K_m — maqsadli ishlatish koeffitsiyenti;

$K_s \geq 1$ holatlarda $K_s = 1$ sifatida qabul qilinadi.

O‘rtacha samaradorlik koeffitsiyenti	Baholanishi
$K_s = 1$	Yuqori samarali;
$0,7 \leq K_s < 1$	Samarali;
$0,5 \leq K_s < 0,7$	O‘rta samarali;
$K_s < 0,5$	Samarasiz.

13.4. Tadbirkorlik subyektlariga ajratilgan imtiyozli kreditlarning umumiy samaradorligi barcha tadbirkorlik subyektlarining o'rtacha samaradorlik ko'rsatkichlari yig'indisini imtiyozli kreditlar soniga nisbatini hisoblash orqali baholanadi:

$$K_{s.um} = \frac{\sum_{i=1}^m K_{si}}{m}$$

Bu yerda:

$K_{s.um}$ – umumiy samaradorlik ko'rsatkichi;

K_{si} – m ta korxona uchun samaradorlik ko'rsatkichi;

m – Imtiyozli kreditlar ajratilgan tadbirkorlik subyektlari soni;

$K_{s.um} \geq 1$ holatlarda $K_{s.um} = 1$ sifatida qabul qilinadi.

Umumiy samaradorlik koeffitsiyenti	Baholanishi
$K_{s.um} = 1$	Yuqori samarali;
$0,7 \leq K_{s.um} < 1$	Samarali;
$0,5 \leq K_{s.um} < 0,7$	O'rta samarali;
$K_{s.um} < 0,5$	Samarasiz.

13.5. Tadbirkorlik subyektining umumiy samaradorlik ko'rsatkichi 50 (ellik) foizdan kam bo'lsa, loyiha samarasiz deb hisoblanadi.

5-bob. Tadbirkorlik subyektlari tomonidan maqsadsiz foydalanilgan imtiyozli kreditlarni muddatidan oldin qaytarib olish

14. Tadbirkorlik subyektiga ajratilgan imtiyozli kreditlar maqsadli foydalanganligi yuzasidan kredit ajratilgandan so'ng, oldi-sotdi (import) shartnomasida mahsulot (ish, xizmat) yetkazib berish muddatidan kelib chiqib, monitoring o'tkaziladi.

15. Tadbirkorlik subyektiga ajratilgan imtiyozli kreditlar quyidagi hollarda muddatidan oldin undirib olish choralari ko'riladi:

imtiyozli kredit mablag'laridan maqsadsiz foydalanilgani aniqlanganda;

kredit shartnomasi shartlariga muvofiq mijoz tomonidan erishilishi lozim bo'lgan samaradorlik ko'rsatkichi bajarilmaganda, bunda, kredit mablag'lari shartnoma shartlarining bajarilmagan qismiga mutanosib tarzda muddatidan oldin qaytarib olinishi mumkin;

kredit oluvchi tadbirkorlik subyekti tomonidan tegishli hujjatlar yoki ma'lumotlarni noto'g'ri yoxud buzib ko'rsatish holatlari aniqlanganda;

bank tomonida kredit oluvchi tadbirkorlik subyektiga ajratilgan kreditni (yoki uning maqsadsiz ishlatilgan qismini) muddatidan oldin ixtiyoriy ravishda qaytarish to'g'risida talabnoma yuboradi;

kreditni ixtiyoriy ravishda qaytarish muddati 10 (o'n) ish kuni etib belgilanadi;

tadbirkorlik subyekti belgilangan muddatda talabnomada ko'rsatilgan kredit mablag'larini va unga bog'liq to'lovlarni qaytarmasa, bank ajratilgan kreditni qaytarish va undiruvni garov mulkiga qaratish to'g'risida sudga da'vo arizasini kiritadi.

16. Kredit mablag'laridan samarasiz hamda maqsadsiz foydalangan tadbirkorlik subyektlarining ro'yxatini shakllantiriladi.

6-bob. Fors-major holatlari

17. Yengib bo'lmaydigan kuchlar (fors-major holatlari) yuzaga kelib, kredit shartnomasida belgilangan maqsadli ko'rsatkichlarga erishilmaganda yoki loyiha muddati kechikkanda, taqdim etilgan kredit mablag'lari bank tomonidan muddatidan oldin majburiy qaytarib olinmaydi va jarima sanksiyalari qo'llanilmaydi.

Bunda, yengib bo'lmaydigan kuchlar (fors-major holatlari) yuzaga kelgan tadbirkorlik subyekti ushbu holatlarning bartaraf etilishi yoki yuz berganligi bilan bog'liq maxsus vakolatli organlarning tegishli xulosasini Bankka taqdim etishi lozim.

7-bob. Yakuniy qoidalar

18. Ushbu Metodologiya Bank boshqaruvi tomonidan tasdiqlangan kundan boshlab kuchga kiradi.

19. Mazkur Metodologiya talablarining buzilishida aybdor bo'lgan shaxslar qonunchilik hujjatlariga muvofiq javobgar bo'ladilar.

20. Bank xodimlari ushbu Metodologiya bo'yicha ish yuritayotganda korrupsiyaviy harakatlarni sodir qilishdan o'zini tiyishi lozim, jumladan:

korrupsion harakatlarni to'liq taqiqlashi va har qanday moddiy shaklda yordam (bevosita yoki bilvosita) berishi va boshqa afzalliklarni ta'minlashni to'liq rad etadi;

amaldagi qonunchilik, shuningdek, uning asosida ishlab chiqilgan Bankning korrupsiyaga qarshi kurashishga qaratilgan ichki hujjatlari talablariga amal qiladi;

jinoyat yoki huquqbuzarlik alomatlari borligi to'g'risida aniq faktlar yoki dalillar aniqlangan taqdirda, bu haqida o'rnatilgan tartibda huquqni muhofaza qilish organlariga xabar beradi.

21. Jinoyat yoki huquqbuzarlik alomatlari aniqlangan taqdirda, xodimlar bu haqda belgilangan tartibda vakolatli organlarga va Bankning tegishli tarkibiy bo'linmalariga xabar berishlari shart.

22. Bank xodimlari manfaatlar to'qnashuvi bilan bog'liq munosabatlarda O'zbekiston Respublikasining "Manfaatlar to'qnashuvi to'g'risida"gi Qonuni talablariga rioya qilishlari shart.

23. Ushbu Metodologiya bilan tartibga solinmagan masalalar amaldagi qonunchilik hamda Bankning boshqa ichki qoidalariga muvofiq hal etiladi.

Kiritildi:

**Kreditlar monitoringi departamenti
direktori o'rinbosari**

X. Ibragimov